

Prikazi knjiga

GYULAI EVA- HORVATH ZITA- TURBULY EVA, GOSPODARSTVO I DRUŠTVO MEĐIMURSKOG VLASTELINSTVA U 17- 18. STOLJEĆU - IZABRANI POVIJESNI IZVORI, ŽUPANIJSKI ARHIV, ZALAEGRSZEG, 2010. (507 STR.)

U dosadašnjim povijesnim istraživanjima *međimurskog vlastelinstva* najviše je redaka napisano o važnosti i djelovanju obitelji Zrinski na njegovim prostorima. Međutim, takva istraživanja najčešće završavaju s 1671. godinom i Zrinsko- frankopanskom urotom. O sudbini/ funkcioniranju međimurskog vlastelinstva nakon urote vrlo se malo pisalo. Doprinos u tom pogledu pokušale su u svom djelu *Gospodarstvo i društvo međimurskog vlastelinstva u 17.-18. stoljeću* dati Gyulai Eva i Horvath Zita profesorice povijesti na Sveučilištu u Miskolcu te Eva Turbuly, arhivistica iz Soprona. Budući da su autorice u ovom djelu objavile izvore, kako iz Mađarskog državnog arhiva i bečkih arhiva, tako i one iz Županijskog arhiva u Zalaegerszegu, knjiga je i tiskana u suradnji sa Županijskim arhivom u Zalaegerszegu. Meko ukoričenu knjigu od 507 stranica uredila je Zita Horvath, jedna od autorica, a hrvatskoj je čitalačkoj publici predstavljena zahvaljujući prijevodu s mađarskog Janje Horvath. Prema sadržaju knjiga je podijeljena na četiri cjeline- *Uvod* (str. 11-92), *Povijesne izvore* (str. 93-480), *Općine međimurskog kotara u doba uređivanja vlastelinskih odnosa* (str. 481-496) te *Indeks naziva mjesta* (str. 497-507). *Sadržaj, Uvod* i *Općine međimurskog kotara u doba uređivanja vlastelinskih odnosa* objavljeni su na mađarskom, hrvatskom i njemačkom jeziku, a izvori na latinskom jeziku, izuzev popisa nakita i gotovine udovice Petra Zrinskog grofice Marije Sofije koji je objavljen na njemačkom jeziku. Izvori obuhvaćaju vremensko razdoblje 1638.-1770.

U *Uvodu* autorice donose najvažnije podatke o povijesti *međimurskog vlastelinstva*, njegovom geografskom i općem upravnom položaju te stručnoj literaturi o povijesti Međimurja. Kako je u ovom djelu prvenstveno riječ o gospodarskoj i socijalnoj povijesti autorice zaključuju kako je njihov pristup inovativan budući da o tim temama u dosadašnjim povijesnim istraživanjima *međimurskog vlastelinstva* nema puno objavljenih radova, a i sama se mađarska historiografija donedavno bavila isključivo vojnom i političkom povijesti. Napominju također kako su činjenice iznesene u uvodu dijelom njihovi zaključci nakon provedenih istraživanja, a dijelom zaključci do kojih je u svojim istraživanjima, osobito o socijalnoj povijesti vlastelinstva, došao mađarski povjesničar Istvan N. Kiss. Što se tih zaključaka tiče, zanimljivo je za spomenuti, kako se prije i nakon urote društvena struktura *međimurskog vlastelinstva* nije bitno promijenila. Dakle, društvo se i dalje dijelilo na plemiće (beneplacentarije¹ i sumaliste²) te vojnike- seljake. Istina da su s vremenom, prema raznim popisima, prevladali vojnici- seljaci, no razlog tome je što su se za njih izdvajali manji troškovi/ bili su jeftiniji. Nadalje, s prestankom turske opasnosti ti vojnici - seljaci postaju opet samo seljaci, međutim određene povlastice su i dalje zadržali za razliku od običnih seljaka. Zaključci vezani za vrijeme uređivanja vlastelinskih odnosa, u 18. stoljeću, govore da je na *međimurskom vlastelinstvu* broj vječitih kmetova premašio broj slobodnih seljaka, za razliku od Zaladske županije u cjelini gdje je prevladavao broj slobodnih seljaka.

Povijesni izvori obuhvaćaju, kako je već spomenuto, vremensko razdoblje od 1638. do 1770. godine, prikupljeni su u Mađarskom državnom arhivu, bečkim arhivima i Županijskom arhivu u Zalaegerszegu, a objavljeni na latinskom jeziku. U ovoj su knjizi objavljeni samo izabrani izvori jer

¹ Beneplacentariji su bili oni plemići koji su bili zaposleni kao službenici, znači za dobiveno dobro, na prostoru uz rijeku Muru, su se obvezali službom vlastelinu.

² Sumalisti su bili vlasnici hipoteka kojima je za posuđeni novac, posudili su dakle novac (summa) vlastelinu, bilo zapisano vlastelinsko zemljište.

prema riječima autorica, kada bi se objavili svi pronađeni izvori to bi uvelike premašilo kapacitete jedne knjige. U knjizi su obavljani slijedeći transkribirani izvori- Dioba vlastelinstva i čakovečke utvrde između Petra i Nikole Zrinskog (1638.), Popis nakita i gotovine udovice Petra Zrinskog grofice Marije Sofije (1670.), Inventari kraljevskih povjerenika o konfisciranim pokretninama pokojnog Petra Zrinskog (1671.), Popis konfisciranih dobara Petra Zrinskog (1671.), Popis od strane kraljevskih povjerenika i procjena kmetskih zemljišta, vlastelinskim daćama i selištima (1672.), Urbar komore o međimurskom vlastelinstvu (1679.), Popis od strane komore i procjena imanja međimurskih posjeda; Gornji i Donji Kraljevec (Dravski Kraljevec, Veliko Polje, Vularija) (1686.), Urbar i popis sastavljen od strane činovnika komore o imanju pokojnog Adama Zrinskog (1692.), Procjena konfisciranog međimurskog vlastelinstva Petra Zrinskog od strane kraljevskih povjerenika (1692.), Procjena konfisciranog veleposjeda pokojnog grofa Adama Zrinskog (1692.), Procjena Racke Kaniže i Pribislavca (o utvrdi i pripadajućim dijelovima Zalaujvara) (1692.), Izvješće komore o prodaji međimurskog vlastelinstva markizu de Pryeu (1694.), Ugovor između Leopolda I. i markiza de Pryea o davanju u zakup međimurskog vlastelinstva (1694.), Popis posjeda Međimurskog vlastelinstva (1647./1648.), Izvješće komore o djelovanju izaslanog odbora za prodaju međimurskog vlastelinstva te o mogućem povlačenju vojske stacionirane u Međimurju (1684.), Pismo Gaspara Balogha vicekancelaru centralne Austrije barunu Mansburgu kojim prosvjeduje protiv djelovanja izaslanog povjerenstva u Čakovcu (1686.), Godišnji prihodi međimurskog vlastelinstva (1684.), Izvješće komore o zamjeni međimurskog vlastelinstva i posjeda mitterburgške grofovije (1694.), Izvješće baruna Wallsegga o poklanjanju međimurskog vlastelinstva (1719.), Državni popis o porezima ubranim od poreznika ratarskog grada Čakovca naređen dekretom Karla III. (1720.), Čakovečka kmetska izjava (1768.), Darovnica Karla VI. (III.) kojom cijelo međimursko vlastelinstvo skupa s dijelovima daruje Ivanu Mihajlu Althanu (1739.). Kako je već prije spomenuto autorice su se u pisanju *Uvoda* koristile i nekim zaključcima Istvana N. Kissa koji se istraživanjima *međimurskog vlastelinstva* bavio u knjizi *Monumenta Zrínyiana*, Tom 2.: *Pars oeconomica- Insula Muraköz*. Ako se ovaj popis izvora usporedi s popisom izvora koje je objavio Istvan N. Kiss vidljivo je da su „Popisi od strane kraljevskih povjerenika i procjene kmetskih zemljišta, vlastelinskim daćama i selištima“ iz 1672. godine identični.³ Razlike doduše postoje, kada se detaljno pogleda, u načinu pisanja naziva mjesta, šuma, potoka, prezimena. Također, vidljivo je da Kiss izvore o *međimurskog vlastelinstvu* donosi isključivo u kontekstu procjene dobara obitelji Zrinski u vremenima nakon urote. S druge strane, autorice su u ovoj knjizi objavile više izvora s kraja 17. stoljeća od Kissa, donose nam zanimljiv popis nakita i gotovine udovice Petra Zrinskog, više podataka o dijelovima *međimurskog vlastelinstva* koji su bili pod upravom Adama Zrinskog. No, osim tih izvora koji su isto nastali u kontekstu procjene *međimurskog vlastelinstva* nakon urote autorice ovdje donose i podatke o vojsci stacioniranoj u to vrijeme u Međimurju i njezinom povlačenju oko 1686. godine te podatke o prodaji *međimurskog vlastelinstva* markizu de Pryeu 1694. i nakon toga podatke o darovanju *međimurskog vlastelinstva* Ivanu Mihajlu Althanu 1739. godine. Upravo iz tih razlika, s izvorima koje je objavio Istvan N. Kiss pošto se obje knjige odnose na isto vremensko razdoblje, proizlaze novine koje za proučavanje povijesti *međimurskog vlastelinstva* donosi ova knjiga.

Svakome tko uzme knjigu *Gospodarstvo i društvo međimurskog vlastelinstva u 17.-18. stoljeću* u ruke već pri prvom listanju trebale bi u oči upasti tablice kojima knjiga obiluje, prema tome jasno je da ovdje nije riječ o knjizi koju ćemo uzeti u ruke i pročitati u jednom dahu ukoliko nas tema zanima. Te tablice/popisi koji su usto pisani na latinskom zapravo od čitatelja traže aktivno čitanje, što uključuje samostalno zaključivanje i uspoređivanje. Čitatelji tako na temelju izvora/urbara mogu

³ Gyulai, Eva, Zita Horvath, Eva Turbully, *Gospodarstvo i društvo međimurskog vlastelinstva u 17- 18. stoljeću* (Zalaegerszeg: Županijski Arhiv, 2010.): 246- 313.; Kiss, Istvan N., *Monumenta Zrínyiana*, Tom 2.: *Pars oeconomica- Insula Muraköz*. (Budapest: Akad. K., 1991.):194- 257.

preko nabrojanih vrsta žitarica zaključiti koja se poljodjelska vrsta najčešće uzgajala na vlastelinstvu; po prihodima mogu samostalno odgovoriti primjerice na pitanje je li vinogradarstvo uistinu bilo jedna od najunosnijih poljoprivrednih grana na vlastelinstvu; na temelju popisanih imena i prezimena mogu naoko zaključivati o podrijetlu stanovnika vlastelinstva; mogu proučiti popis ondašnjih šuma i usporediti ih s današnjim nazivima - koja su se imena održala; mogu usporediti imena popisanih naselja s današnjim naseljima - koja su se imena održala, kojih više nema, pritom će im zasigurno pomoći i indeks imena naselja koji se nalazi na kraju knjige. Na temelju dragocjenih podataka koje su autorice objavile u ovoj knjizi za očekivati je da će uskoro biti i više radova koji će se baviti gospodarskom i socijalnom poviješću *međimurskog vlastelinstva*.

Andreja TALAN

**JOAN DUNAYER. SPECIZAM. DISKRIMINACIJA NA OSNOVI VRSTE. PRIJEVOD
ZORAN ČIČA, DVOSTRUKA DUGA – INSTITUT ZA ETNOLOGIJU I FOLKLORISTIKU,
ČAKOVEC – ZAGREB, 2009.**

Vrijedi u samom početku napomenuti da je pred nama važna knjiga – čija je autorica gorljiva američka aktivistica za prava životinja te uvaženi autoritet na području *zookulturološke* problematike – koju je profesionalna javnost, barem ona koja se bavi aktivizmom na području prava životinja, željno očekivala. Riječ je o djelu koje je u relativno kratkom vremenu prošlo put od nove “biblije” animalističkog pokreta – vrijedi napomenuti da je “prva” “biblija” animalističkog pokreta bila knjiga P. Singera *Oslobođenje životinja* prvi put objavljena sredinom sedamdesetih – do vrlo napadanog i osporavanog štiva. Neke od ovih razloga nastoji osvjetliti i ovaj prikaz.

Prije prikaza sadržaja knjige i problematiziranja nekih njezinih dijelova ukažimo na jedan detalj, koji ima više veze s prijevodom, negoli s samim djelom, a riječ je o terminološkoj problematici naslova. Naime, knjiga u naslovu nosi termin “specizam” – a razloge odabira ovog naslova prevoditelj navodi u poglavlju *Riječ o prijevodu*, str. 13. – iako bi hrvatskom jeziku, smatramo, bio primjereniji termin “speciesizam”, budući da ovaj drugi jasnije pokazuje način tvorbe ovog neologizma (od *species, ei, f.* – vrsta, a ne primjerice, *spes, ei, f.* – nada), budući da je riječ – kako kazuju brojne teorije i rasčlambe – o vrsnom rasizmu, prikladniji bi bio izraz “speciesizam” jer on vidljivije sugerira da je riječ o diskriminaciji na osnovi vrste. Ovdje vrijedi istaknuti napomenu; naime, i mi ćemo se u ovom prikazu koristiti terminom “specizam”, kako bismo smanjili zabune i osigurali minimum jezične ujednačenosti teksta.

U ovom trenutku vrijedi se osvrnuti na strukturu djela, stoga kažimo, da knjiga osim uvodnih poglavlja (*Riječ o prijevodu, Zahvale, Predgovor o jeziku i Predgovor hrvatskom izdanju knjige Specizam*) i završnih poglavlja (*Bilješke, Odabrana bibliografija i Indeks*) ima deset poglavlja koja su, osim prvog (*Definiranje specizma*) podijeljena u tri dijela: *Starospecizam, Novospecizam i Jednakost životinja*, a autorica sadržaj svakog poglavlja prikazuje kroz tri problematska sklopa: filozofija, pravo i zagovorništvo.

Polazište rasprave u ovoj knjizi je prikaz stanja odnosa čovjeka prema, kako ističe autorica, ne-ljudima. Ona u tom pogledu kazuje sljedeće: “Kad god vidite pticu u kavezu, ribu u posudi ili ne-ljudskog sisavca na lancu, gledate specizam. Ako vjerujete da pčela ili žaba imaju manje prava na život i slobodu negoli čimpanza ili čovjek, ili smatrate da su ljudi superiorni drugim životinjama, potpisujete specizam. Ako posjećujete vodene zatvore i zoološke vrtove, idete u cirkuse gdje se

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Journal for Economic History and Environmental History

Volumen VII. / Broj 7
Zagreb - Samobor 2011.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic History and Environmental History
Ivana Lučića 3, HR - 10000 Zagreb
tel.: +385/1/61-20-148, fax: +385/1/61-56-879

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekti: »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediterranskom kontekstu« (voditelj prof. dr. sc. Drago Roksanđić) i Triplex Confinium - »Hrvatska riječna višegraničja« (voditeljica: doc. dr. Nataša Štefanec) Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Urednici / Editors-in-chief:

Hrvoje Petrić, Drago Roksanđić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin, Hrvoje Petrić, Drago Roksanđić, Mirela Slukan Altić, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksanđić - predsjednik (*Zagreb, Hrvatska*), Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (*Zagreb, Hrvatska*), Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (*Zagreb, Hrvatska*), Paul Hirt (*Tempe, SAD*), (Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil Inalcik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*), Silvije Jerčinović (*Križevci, Hrvatska*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*), Marino Manin (*Zagreb, Hrvatska*), Christof Mauch (*München, Njemačka*), Kristina Milković (*Zagreb, Hrvatska*), Ivan Mirnik (*Zagreb, Hrvatska*), Mirjana Morosini Dominick (*Washington D.C., SAD*), Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Zagreb, Hrvatska*), Lajos Rácz (*Szeged, Mađarska*), Gordan Ravančić (*Zagreb, Hrvatska*), Marko Šarić (*Zagreb, Hrvatska*), Mladen Tomorad (*Zagreb, Hrvatska*), Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (*Slavonski Brod, Hrvatska*), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Prijelom / Layout:

Saša Bogadi

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak i prijelom/ Layout and print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2011.

Adresa uredništva / Mailing adress:

Hrvoje Petrić (urednik)
Odsjek za povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Tiskano uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH i Koprivničko-križevačke županije

PRIKAZI KNJIGA

Gyulai Eva, Horvath Zita, Turbuly Eva, Gospodarstvo i društvo međimurskog vlastelinstva u 17-18. stoljeću (Andreja Talan)	140
Joan Dunayer, Specizam, Diskriminacija na osnovi vrste (Tomislav Krznar)	142
Podravina, Časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. IX, broj 17 (Tomislav Krznar)	145
Podravina, Časopis za multidisciplinarna istraživanja, vol. IX, broj 18 (Tomislav Krznar)	148
Tomislav Krznar, Bioetički mozaik (Hrvoje Jurić)	150
Ian G. Simmons, Globalna povijest okoliša: od 10000. pr. Kr. do 2000. n. Kr. (Aleksandra Đurić)	151
J. Donald Hughes, Što je povijest okoliša? (Aleksandra Đurić)	154
Zapisnik franjevačkog samostana u Našicama. Knjiga I (1739. – 1787.) (Danijel Patafta)	156
Slaven Bertoša, Osebjuno mjesto austrijske Istre: Lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku (Igor Eterović)	158
Radovi Zavoda za znanstveni rad u Varaždinu, br. 22 (Iva Potočnik)	161
Historia Varasdiensis. Časopis za varaždinsku povjesnicu br. 1 (Iva Potočnik)	162
Radovi Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, br. 42 (Igor Razum)	163
Prostorno planiranje u Jugoistočnoj Europi (Do Drugog svetskog rata) (Marko Šarić).....	165
Molve – ljudi, selo i okoliš u dugom trajanju, društvo za povjesnicu i starine (Dragutin Feletar)	168
ZNANSTVENI SKUPOVI	170
UPUTE SURADNICIMA / INSTRUCTIONS TO CONTRIBUTORS	179

Popis suradnika u časopisu »Ekonomska i ekohistorija«, broj 7 (2011.):**Karl Kaser**, Universität Graz**Drago Rokсандić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Daniel Barić**, Université François-Rabelais, Tours**Hrvoje Petrić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Zoltán Hajdú**, Centre for Regional Studie, Hungarian Academy of Sciences, Pečuh**Mira Kolar-Dimitrijević**, Draškovićeve 23, Zagreb**Harald Heppner**, Universität Graz**Nataša Kolar**, Pokrajinski muzej Ptuj – Ormož**Željko Holjevac**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Igor Žiberna**, Filozofska fakulteta, Univerza v Mariboru**Mirela Slukan Altić**, Institut društvenih znanosti Ivo Pilar Zagreb**Ljudevit Tropan**, Hrvatske vode Zagreb**Andreja Talan**, student, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Tomislav Krznar**, Veleučilište u Karlovcu**Hrvoje Jurić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Aleksandra Đurić**, Sveučilište Eötvös Loránd u Budimpešti**Dragutin Feletar**, član suradnik HAZU, Zagreb-Koprivnica**Daniel Patafta**, Katolički bogoslovni fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Igor Eterović**, Lovran**Iva Potočnik**, Varaždin**Igor Razum**, student, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Marko Šarić**, Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu**Vladimir Šadek**, Koprivničko-križevačka županija**Csaba G. Kiss**, Sveučilište Eötvös Loránd u Budimpešti**Vjeran Kursar**, Filozofski fakultet, Zagreb

Ekonomska i ekohistoriju referiraju:

HISTORICAL ABSTRACTS, ABC CLIO Library, Santa Barbara, California, USA

AMERICA: HISTORY AND LIFE, Washington, USA

JOURNAL OF ECONOMIC LITERATURE (JEL), Pittsburgh, USA

CENTRAL AND EASTERN ONLINE LIBRARY, Frankfurt am Main, Deutschland

ECONLIT - AMERICAN ECONOMIC ASSOCIATION, Nashville, USA